

OSZUKAĆ (175) *vb pf*

o oraz a jasne.

inf oszukać (67). ◇ *fut* 1 sg oszukam (1). ◇ 2 sg oszukasz (6). ◇ 3 sg oszukà (11). ◇ 3 pl oszukają (7). ◇ *praet* 1 sg m oszukàłem, -em, -m oszukàł (8). ◇ 2 sg m oszukàłeś, -ś oszukàł (6). *f* oszukałaś (1). ◇ 3 sg m oszukàł (21). *f* oszukała (4). *n* oszukało (3). ◇ 1 pl m pers -smy oszukali (3). ◇ 2 pl m pers -ście oszukali (1). ◇ 3 pl m pers oszukali (9). ◇ *con* 1 sg m bym oszukàł (1). *f* bym oszukała (1). ◇ 2 sg m byś oszukàł (1). ◇ 3 sg m by oszukàł (10). ◇ 3 pl m pers by oszukali (5). ◇ *impers praet* oszukàno (4). ◇ *con* by oszukàno (2). ◇ *part praet act* oszukàwszy (3).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVII – XVIII w.

Świadomie wprowadzić w błąd zwieść, zmylić, okpić, wyprowadzić w pole; decipere Mącz, PolAnt, Modrz, Calag, Vulg; fraudare Mącz, Calep, JanStat; circumvenire Vulg, Mącz; defraudare Vulg, Calep; imponere Mącz, Modrz; illudere PolAnt; fallere, inescare, sublinere Mącz; colludere Calep; seducere Vulg [w tym: kogo (114), co (9)] (175): Trudno mędrca oszukać. *BierEz* K4, K4, L4v; A thu wpołznanyv za polthori nyedzyelye ofchukali 10 perŝon *LibMal* 1545/94; *SeklKat* K2; Nie iednego ofzukałz krámárzá y kupcá *BielKom* D7v; áby ieden drugiemu wŝytkiego dobrego życzyl/ [...] ná fwem fkromnie przestawał/ nikogo nieofzukał *GroicPorz* mm4, ee3v; *Leop Gen* 31/7; *RejFig* B2v; *GAlenus* Krol gdy ieden żonę mu ofzukał/ Miásto Szmárágdow iey fko zyelone był przedał. Kazał gi owáłáżyć *RejZwierz* 16v, 16v, 62, 80v, 84, 131v; *BibRadz* *Iob* 13/9; (*marg*) Káfándrá ofzukała bogá Apoliná (-) y ciężko mu to było iż go żeńlka płeć ofzukała *BielKron* 55; Tákież gdzie Zyd ofzuka Goim álbo pogániná/ niemáłz grzechu. *BielKron* 465v, 21; *Mącz* 42a, 198b, c, 311a, 361c, 482c; Nie tufzę pánie Boiánowki/ áby ktho W.M. ták łatwie ofzukać mogł *GórnDworz* C3, T7, Mm; *GrzegŚm* 11; *HistLan* A3; Bo ten dla thego ludźie kuśi/ áby ie ofzukał á z drogi zepchnął. *KuczKat* 425; Rozum á kochánie kto kogo ofzuka. *RejZwierc* 191 *marg* [*idem* Bbb2], 39, 120v, Bbb2; *BudBib Gen* 29/25; Nie pytay thu fortelow by ofzukać kogo *PaprpPan* D, E3v, O4, [Hh5]; Ná co małz obietnice Boŝkie: małz przyrzeczenie tego Páná/ który kłámác niemoże/ á nikogo ofzukać niechce. *KarnNap* E3; tedy ábo przedawcę ofzukaia/ iefli tániey niżli słuźno ieft v niego kupia/ ábo kupcá/ iefli mu drożey przedadz/ ábo obudwu *ModrzBaz* 34; Było w tem łádzie wiele rzeczy niespráwiedliwych: Sędźiego ofzukano [*Iudici impositum est*] który ácz podobno o oney zdrádzie mogł nieco wiedzieć *ModrzBaz* 86, 34, 60 [2 r.]; Bo iufzby ie nie człowiek ále sam Bog ofzukał: który im błędniká poŝłał y fłuchác roŝkozál [!]. *SkarJedn* 46; Ktemu wielce cię ofzukałi Grekowie/ Narodzie Ruŝki iż ci wiárę S. podáiac/ ięzykác fwe^{go} Greckie^{go} nie podáli *SkarJedn* 359, 129; niegodzi fię áby ieden drugiego ofzukać miał *SkarŻyw* 451, 131, 134, 188, 389, 390, 503 [2 r.]; A ták z Zamku we dnie łobie wyiáchał przez [!] Miásto w Krzyżáckim vbierze/ y ofzukał wŝyftkich/ Miŝtrzá/ Krzyżakow/ Kontorow y Miefzczány Málborŝkie/ iż kto go iedno podkał iádácego łobie drogá/ wŝyfcy mu fię iáko Krzyżakowi kłániáli *StryjKron* 442, 125, 437, 443; iż on [*szatan*] nie w fwey/ ále w poŝtáci wężowey/ ofzukał człowieká *CzechEp* 203, 415; *WerGość* 256; *PudlFr* 32; *ActReg* 130; *Calep* 153b, 216a, 297b, 406a [2 r.], 577a; Vlyŝes ztobá mówi/ nic po chytréy mowie/ Tego ty nie ofzukałz/ byś miáłá dwie głowie. *GórnTroas* 42; *LatHar* 590; *WujNT* 332, 2.*Cor* 12/18; Powiádał Nágot że go ofzukano: Bo Piŝarz był, gniewáiac fie z nim, woŝkiem zlepił kárty, gdzie ten zapis był. *SarnStat* 1286, 398; *SkarKaz* 387a; *CzahTr* D;

y temu pochlebuie y owemu: á fwoie myśli/ iákoby obu ofzukał. y mniema że ieft mądry/ á on ieft złośliwy y zdrádlivy. *SkarKazSej* 662a, 668b; Vczyni fię Złotnikiem/ ieśli chce Złotniká Ofzukać: ábo Kráwcem/ gdy zdradza kráwczyká: [...] Káždemu fię ftanowi zgoła przyfpofobi *KlonWor* 26, **2, 59, 62, 68; Bo nie naydzie v ciebie prawdziwego fłowá/ Doznáám ia iuz tego fmutna biaągłowá. A podobno nie pirwřzú mnieř ták ty ofzukał *PudłDydo* B3.

oszukać przez kogo [= za pośrednictwem kogo] (1): Izali przez ktorego z tych ktorem do was poftał/ ofzukałem was [*Nunquid per aliquem eorum ... circumveni vos*]? *WujNT* 2.Cor 12/17.

oszukać przez co [= za pomocą czego] (1): Pátrzciefz by kto was nie ofzukał przez Phiłozophiá/ y prozne omamienie [*Videte ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam*] *WujNT* Col 2/8.

oszukać czym (19): *OpecŻyw* 161; *BielKom* B7v; Potym Mátyaľ z Podebráńfkim w Czechach walki wiodł/ chocia s fobá byli fprzyfiężeni/ á tym wielekroć ofzukał Podebráńfkiego Krolá Czeřkiego Mátyaľ. *BielKron* 394v; ktora náuká by fie była namniey odkryła/ bárzoby byli ná tym chramáli/ bo iá ludzie máia w podeřrzeniu/ á iákoby fie boia/ by ich niá nie ofzukano. *GórnDworz* E7v; *RejZwierc* 191; *ModrzBaz* 135; *SkarŻyw* 136, [236]; *KochSz* B2; *KlonWor* **. Cf »oszukać chytróciá, chytrá poradá«, »kłamstwem ofzukać«, »krzywoprzysięstwem ofzukać«, »oszukać słowý«, »zdradá i fortelem ofzukać«.

oszukać na czym (3): DOwoyno ieden wielkim/ zacnym Woiewodá/ Drugyego ofzukáli/ ná dzyale vrodá. Ale mu fprawiedliwie cnotę wydzylili *RejZwierc* 92. Cf »oszukać na kupi«.

oszukać w czym (23): *OpecŻyw* 62; *RejKup* y7, cc2v; ieřlim kogo w czym offukał nágrádzam czworáko. *Leop Luc* 19/8; *RejPos* 348v, 351; *RejZwierc* 78, 191; Nie deptáć áni ofzukać wfprawie brátá fwego *BudNT kt*; *PaprPan* E4, O3v, Cc2v; *ModrzBaz* 121; *KochFr* 45; *PudłFr* 60; *Phil* R2; *GórnTroas* 34; wracam com komu wydárl y w czymem kogo ofzukał. *SkarKaz* 457b; *CzahTr* L3v; *KlonWor* 66, 68. Cf »oszukać w kupi«, »oszukać w słowie«, »oszukać w zmwie«.

W połączeniach szeregowych (13): Nikogořmy nie obráżili/ nikogořmy nie fkázili/ nikogořmy nie offukáli [*neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus*]. *Leop* 2.Cor 7/2; Os sublinere, Zdrádzić/ Ofzukać/ Omylić kogo/ Pomuřnąć mu po gębie. *Mącz* 270c; Verba dare, Zdrádzić/ ofzukać/ sówki podeyřć. *Mącz* 484c, 311a; *RejPos* 351v; Coby kogo ofzukać/ okłámáć/ ofzydzić/ Tego iáko zá cnotę/ nie będą fie wftydzić. *RejZwierc* 242v; *Calag* 83a; ktoryby [*wystawiony sąsiad*] to fprawiedliwie rzec mogł/ y z dobrym fumnieniem twierdzić/ żeřmy ktore^{go} podeřzli: żeřmy ofzukáli: żeřmy zdrádzili y vkrzywdzili? *CzechEp* 12; *ReszPrz* 72; *OrzJan* 104; *WujNT* 2.Cor 7/2; Ci nas ofzukáli/ ci nas zdrádzili: ci wiáre nam złámáli *SkarKaz* 386b; *KlonWor* 1.

W charakterystycznych połączeniach: oszukać barzo, łatwie (2), *prętko, rychle(j)* (2), *trochę, wielce*.

Fraza: »[kogo] ofzukało mnimanie« (1): y niemoże być nieřmiefzno/ kiedy widzimy że nas ofzukało nářze mnimánie. *GórnDworz* Q5.

Zwroty: »oszukać chytróciá, chytrá poradá, chytro (chytrze)« [*szyk zmienny*] (4:1:3): co ten vdziálał/ iáko nas chytrze ofzukał *BierEz* Bv; ktoryzy ledwo wywaliwřzy fię na ten řwiat/ vřiluyá fwoimi zdradami/ á chytróciami ftarcze ofzukać. *KwiatKsiąź* C2v; *PaprPan* E4; ktorego ia vprzedziwřzy/ bez ftaczánia bitwy zwalczę/ á moia chytrá poradá ofzukam *StryjKron* 190; *CzechEp*

205; *GórnTroas* 36; Lecz fię boię by łnadź iáko wąż ofzukał Ewę chytrością łwá [seduxit astutia sua] nie były tákże łkáżone łmyfły wálże *WujNT* 2.*Cor* 11/3; *PudłDydo* B.

»(nie) dać się oszukać« = *non pati a. nec sinere sibi imponi* *Modrz* [szyk zmienny] (11): Pырwłem ze na łarmark byway A czo na raniey wykładay. [...] Na oftátku kramy łkladai. A to zawždy chzey pamietać A by fię niedal ofukać. *RejKup* e3v; *RejZwierz* 58, 122; *Certe oculis uteris*, *Plaut.* Záprawdę małz oczy/ widziłz dobrze/ nie dałz łie ofzukać. *Mącz* 510b; *ModrzBaz* 21, [41]; *SkarŻyw* [236], 520; *KochFr* 45; będzie łie tego wárował/ áby nigdy nikomu nie záłzkodził/ áni też łam nie dał łie (iáko ono mowiá) ofzukać *Phil* D2; ábyłmy nikogoż nie ofzukiwáli iáko prości y vprzeymi: á łami fię też ofzukać nie dáli/ iáko mądrzy y oftrożni. *SkarKazSej* 662a.

»kłamstwem oszukać« (1): dla żártu álbo dla rátkunku iákiego kłamłtwem kogo ofzukać/ [...] przedsię tho namniey nieprzyłtoi. *KuczbKat* 340.

»krzywoprzysięstwem oszukać« (1): iáko ie to Turczyn tym krzywoprzysięłtwem łwym ofzukał *OrzJan* 110.

»oszukać na kupi, w kupi, w kupieniu« [w tym: w kupi, kupieniu (1)] (2:1:1): *SeklKat* I2; *ReszPrz* 72; Zá rowno v mnie chodzą pijáni y głupi: Iednáko grzełzy kto ich ofzuka ná kupi. *KlonWor* 69.

»(nie) oszukać słowy, w słowie« [szyk zmienny] (1:1): *SeklKat* I2; niemow wiele/ áni nas łłowy ofzukać chćiey *SkarŻyw* 428.

»zdradą (i fortelem) oszukać« (2): *KwiatKsiąż* C2v; Potwarz to tedy iełt ná Bogá [...] / żeby on áż zdradą y fortelem ofzukać y włowić miał łzátáná *CzechEp* 205.

»oszukać w zmwie« [szyk zmienny] (2): *SeklKat* I2; dołyc ná tym kiedy Groblą wyłtáwi wedle zmwoy á łiebie w zmwie ofzuka. *Strum* F2.

Szeregi: »podejść (a. podstąpić), (a) oszukać« [szyk 3:2] (5): Vbogiego ofłukano á podełzto [!] [*humilis deceptus est*] iełłcze go łukáią *Leop Eccli* 13/27; *Mącz* 352c; Widzimy iż bráth brátá radby w czym moł podłtąpił á ofzukał *RejZwierc* 78, 191 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»oszukać i ułowić« (2): w połtáci człowieká podłego/ raczył łzátáná iáko rybę wędą ofzukać y włowić *CzechEp* 203, 205.

»zataić się a oszukać« (1): *Totylas kroi Gottow*/ [...] rádneho [...] włwe łzáty przybránego/ połłá: dáiąc mu zá łługi pierwłze dworzány łwe/ [...] áby fię tym łepiey zátáić á s. *Benedictá* ofzukać moł. *SkarŻyw* 251.

»z(d)radzić, (i, albo) oszukać« = *fallere et decipere* *Modrz* [szyk 5:3] (8): *OpecŻyw* 62; Sic dolos struere, Sámołowkę ná kogo nárzádzáć/ wymyłłić yáko by moł zdrádzić ofzukać *Mącz* 422c, 108c, 136a, 194d; Káždy tedy ma fię pilnie łtárác o to/ żeby w żyćiu łwem [...] niemiał [...] nie tákiego coby z gránic prawdy wykroczyło/ ábo pátrzáiące y słucháiące zdrádzić y ofzukać moło [*nihil quod spectatores auditoresque fallat ac decipiat*]. *ModrzBaz* 60v; Iáko wąż Ewę ofzukał y zdrádził: ták też haeretycy prołte łudzie zwodzą. *WujNT* 643 *marg*; *SkarKazSej* 663b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»zwieść i oszukać« (1): A od onego łędźiego wćiekáią/ ktory fię zwieść y ofzukać nie dopułci *SkarKaz* 118b.

*W przeni [kogo, co] (2) : Y ták śmiercią mężną y dowcipem wielkim czyfność swoię okupiła/
á niewstyd y łprowność pogánką oszukála. SkarŻyw 162; Głupstwo włafne Niemcow oszukáło.
StryjKron 537 marg.*

Synonimy: nawilić, okłamać, omylić, oszydzić, oszwabić, podejść, zdradzić, zmylić, zwieść.

Formacje współrdzenne cf SZUKAĆ.

Cf [OSZUKAŁY], OSZUKANIE, OSZUKANY